

KHRi õppevahend

Moodul 4: vajaduste hindamine

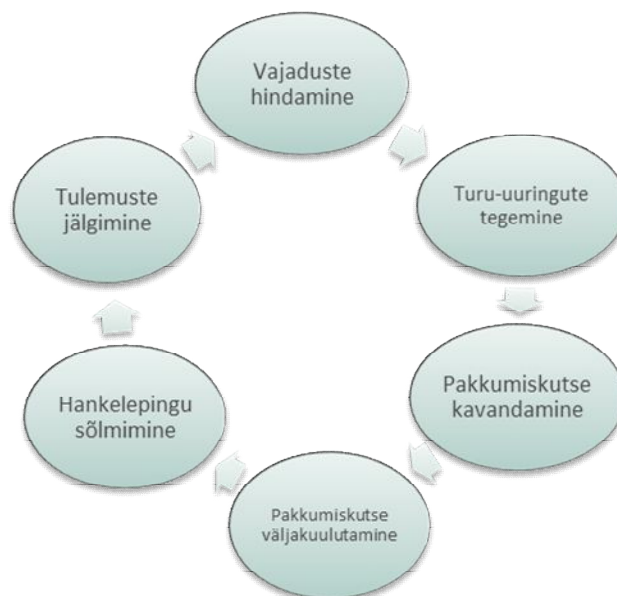
- Materjalid osalejatele -

Käesolev dokument on ettenähtud Euroopa Komisjoni keskkonnahoidlike riigihangete (KHR) õppevahendi mooduli 4 „*Vajaduste hindamine*“ juurde. Selles on moodulis esitatud teabele lisaks täiendavaid märkusi, viiteid ja näiteid. Tervikliku vahendipaketi leiata KHRi käsitlevalt Euroopa Komisjoni veebilehelt:

http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm

Mida tähendab vajaduste hindamine?

Alljärgneval skeemil kujutatud KHRi hankemenetluse esimene etapp on vajaduste hindamine.

KHRI õppevahend – moodul 4: vajaduste hindamine

Vajaduste hindamise eesmärk on tagada, et hangitavad kaubad, teenused või ehitustööd on **tõesti vajalikud**, ja teha kindlaks kõige keskkonnahoidlikum ja tõhusam viis seda vajadust täita.

Näited, kuidas vajaduste hindamine võib mõjutada hanke tulemusi:

- kohalik ametiasutus otsustab uue mööbli ostmise asemel seda **parandada**;
- ministeerium ostab **vähem** lauaarvuteid, sest osa töötajatest eelistab töötada sülearvutiga;
- kool sõlmib toidlustusteenustele **paindliku lepingu**, et pakutav toidukogus vastaks igapäevasele õpilastele arvule.

Vajaduste hindamine võib potentsiaalselt säästa raha ja ressursse ning seetõttu on see tähtis hanke-eelne etapp. See võib nõuda organisatsioonis **mõtteviisi muutmist**, mõeldes hangitud ühikute arvu asemel sellest, kuidas saaks vajadusi säästvalt täita. Selle saavutamiseks saab igas organisatsioonis järgida allpool kirjeldatud samme.

Kasutajatega konsulteerimine

Kauba, teenuse või ehitustöö **kasutajad** ei ole enamasti need, kes selle hangivad. Nad võivad olla teised isikud samas organisatsioonis, teise ametiasutuse töötajad või kodanikud (nt haigla patsiendid, elanikud, kooliõpilased või üliõpilased). Tarbetute või sobimatute hangete vältimiseks võib enne hanke alustamist kasutada mõnda järgmistest võtetest:

- **küsitlus või veebiuuring**, et teha kindlaks kasutajate vajadused ja eelistused;
- praeguste kasutusviiside **jälgimine ja analüüs**;
- **läbivaatuse ja kavandamise koosolek**, kuhu on kutsutud kõik asjaomased sidusrühmad;
- kasutajate kutsumine **tarnijate esitlustele**, mida korraldatakse esialgse turu-uuringu osana (vt moodul 6).

Miks me hangime – vajaduste avaldus

Kasutajatega konsulteerides kogutud teabe põhjal peaks saama koostada lihtsa **vajaduste avalduse**, milles kirjeldatakse

- hanke põhjust;
- arvesse võetud **alternatiive hankele**.

Hanke alternatiivideks võivad olla muuhulgas **ressursside jagamine** organisatsiooni piires või teise organisatsiooniga (nt koosolekuruumid ja seadmed), esemete **parandamine või täiendamine** uute ostmise asemel (nt mööbel ja arvutid) ning ostmise asemel **liisimine või rentimine** (nt sõidukid).

Vajaduste avaldust saab kasutada hanke **ärilise põhjenduse** täiendamiseks ning tarnijate teavitamiseks **esialgse turu-uuringu** ja hankemenetluse ajal. See peaks olema

Vajaduste avalduse näide – ekraanid

Ministeerium on teinud kindlaks, et 12 koosolekuruumi jaoks on vaja kuus nutiekraani. Need ekraanid hõlbustavad veebikonverentside pidamist ja vähendavad dokumentide printimise vajadust.

Kasutajatega konsulteerimise tulemusel selgus, et korruga toimub kuni kuus koosolekut, kus kasutatakse ekraane.

Olemasolevad projektorid tarbivad palju elektrit ja on sageli rikkis.

Ministeerium kaalub ekraanide liisimist teenuselepingu alusel.

KHRi õppevahend – moodul 4: vajaduste hindamine

keskkonnavalastel kaalutlustel **vaidlustatav**, näiteks organisatsiooni siseste või väliste jätkusuutlikkuse valdkonna ekspertide poolt.

Mida me hangime?

Kasutajatega konsulteerimise ja vajaduste avalduse alusel saate määratleda **lepingu eseme** ja koostada **tehnilise kirjelduse**. Need sammud on väga tähtsad, sest need mõjutavad KHRi kriteeriume, mida kohaldatakse lepingule, nagu selgitasime moodulis:3 KHRi õiguslike külgede kohta.

Lepingu eseme määratlemiseks tuleb

- otsustada, kas tegemist on **toodete, teenuste** või **ehitustöö** hankelepinguga;
- koostada lepingule **pealkiri** ja **lühikirjeldus**;
- valida asjakohane **CPV kood** (kui tegemist on ELT tasandi¹ hankega).

Need elemendid teavitavad turgu teie vajadustest ja peaksid hõlmama asjakohaseid keskkonnavalasteid külgi (nt „energiatõhusate nutiekraanide tarne“). Teatavatel juhtudel võib olla tõhusam sõlmida **teenuseleping** (nt hoonetes teatava temperatuuri hoidmiseks) selle asemel, et maksta küttevajaduse täitmiseks gaasi või elektri eest.

Pakkumiskutse dokumentides tuleb hangitavat üksikasjalikumalt kirjeldada, välja arvatud juhul, kui kasutate võistleva dialoogi menetlust (sellisel juhul on vaja ainult üldkirjeldust). Tehnilises kirjelduses tuleks kajastada vajaduste hindamisel kogutud teavet, kuid see ei tohiks olla **liiga ettekirjutuslik**. Näiteks nutiekraane hankides ei ole võib-olla vaja kõiki funktsionaalseid omadusi kindlaks määrata, et pakkujad saaksid innovatiivseid lahendusi pakkuda. Seejärel võivad need innovatiivsed küljed (nt ühenduvus, energiat säästvad omadused ja uuendamise võimalused) saada **hankelepingu sõlmimise kriteeriumide** hindamise osaks.

KHRi tehnilise kirjelduse üks määratlemisviis on kasutada **tehnilist kirjeldust kasutusomaduste või funktsionaalsete nõuete põhjal**. Selle asemel, et kirjeldada sisendeid või standardeid, millele tooted peavad vastama, määratletakse nendega soovitud tulemused (nt antakse soovitud toatemperatuur hoone kütte- ja jahutussüsteemide asemel). See võib julgustada turgu erinevaid lahendusi pakkuma, mida saab seejärel hinnata teie hankelepingu sõlmimise kriteeriumide alusel.

Lisateavet tehnilise kirjelduse ja hankelepingu sõlmimise kriteeriumide tähtsuse kohta leiate moodulist 3.

Kellele me hangime?

Üksnes oma organisatsioonile hankimise asemel võiksite vajaduste hindamise järgus kaaluda **ühishanget**. See võib aidata luua suurema keskkonnahoidlike toodete ja teenuste nõudluse ning anda ka kasulikuma tulemuse. Pakkujad võivad olla paremini valmis investeerima keskkonnahoidlikesse tootmisprotsessidesse, seadmetesse, sertifikaatidesse või märgistesse, kui nad näevad neile suuremat nõudlust.

¹ ELT = Euroopa Liidu Teataja (juurdepääsetav veebilehel <https://ted.europa.eu>)

KHRI õppevahend – moodul 4: vajaduste hindamine

Ühishangete tegemiseks on erinevaid lähenemisviise, millest mõne korral **kasutatakse keskset hankebürood**. Teisteks lähenemisviisideks on

- **olemasoleva** raamistiku või lepingu alusel hankimine, kui see on teie organisatsioonile juurdepääsetav ja vastab teie vajadustele;
- raamistiku või hankelepingu **koostamine**, mida hakkavad kasutama ka teised;
- **ühishanke** tegemine ühe või mitme teise asutusega.

Kaaluge vajaduste hindamise käigus neid võimalusi ja võtke ühendust võimalike partneritega.

Ühishanke näide – ekraanid

Ministeerium, kes hangib ainult kuus nutiekraani, ei suuda tõenäoliselt mõjutada turgu energiatõhusamaid mudeleid pakkuma.

Kui luuakse kõiki ministeeriumeid esindav raamistik, võib turg soodsamalt reageerida, pakkudes tõhusamaid või innovatiivseid tooteid. Suurema koguse korral võivad ka hinnad olla konkurentsivõimelisemad.

Teiste ministeeriumidega tuleks konsulteerida, et leping või raamistik vastaks kindlasti nende vajadustele.

Kui palju me hangime?

ELT tasandi hanke korral tuleb hinnata hankelepingu või raamistiku **üldkogust või kohaldamisala**. See annab turule teada, mis koguses ja summas on hange kavas, kuid see ei kujuta avaliku sektori hankija jaoks siduvat kohustust. Hinnangus võib esitada vahemiku (nt 50–70 ühikut kolme aasta jooksul). Raamistik peaks hõlmama kõigi seda kasutada kavatsevate avaliku sektori hankijate kavandatud hankeid.

Vajaduste hinnang võib aidata tagada, et hangitav kogus on sobiv ja aitab tarbetud hanked miinimumini viia. See on **teenuste ja ehitustööde** korral tähtsam kui asjade hankimisel, sest neid ei saa laos hoida ja need võivad kujutada endast märkimisväärseid **kaasnevaid keskkonnamõjusid**. Näiteks:

- uue kontorihoone **suurus** peaks põhinema kasutajate praegustel vajadustel ja prognoositaval kasvul, võttes arvesse kodus töötamise, töölaua jagamise jm suundumusi;
- tänavapuhastusteenuse **sagedus** peaks põhinema vaatlustel ja piirkonna analüüsil, võttes arvesse jäätmete vähendamise ja ringlussevõtu algatusi;
- printerite arv peaks põhinema praegustel kasutusnäitajatel, võttes arvesse printimise kavapärast haldust selle vajaduse vähendamiseks. Teatud juhtudel võib olla tõhusam omada vaid mõnda suuremat printerit paljude väikeste asemel.

Kuidas me hangime – paindlikud lepingud

Avalik sektor peaks vältima takerdumist lepingutesse, mis nõuavad asjade, teenuste või ehitustööde **konkreetse koguse** hankimist. Alguses võivad need küll tunduda soodsad, aga liigsete hangete keskkonnamõjud selguvad peagi, kui vajadused muutuvad.

Näiteks:

- kirjatarvete iganädalased tarned võivad soodustada liigset tarbimist;
- igapäevane puhastusteenus ei pruugi olla hoone kõigis osades vajalik;
- kooli toitlustusleping peaks järgima iga päev kohalviibivate õpilaste arvu.

KHRI lepingu arukas koostamine eeldab paindlikkust, et kogused oleksid alati „täpselt parjad“.

Eriti otstarbekad võivad olla raamlepingud, sest need võimaldavad sõlmida mitu lepingut kogu hankemenetlust läbimata. Selle tulemusel saab koguseid või sagedust ajapikku muuta ning võimalikke edaspidiseid vajadusi (nt lisamööblit või hoone uusi seadmeid) ei pea algsesse lepingusse lisama.

Dokument avaldati: märts 2019

Autor: Abby Semple, riigihangete analüüs

Euroopa Komisjoni jaoks töötas vahendipaketi välja ICLEI – kohalikud omavalitsused keskkonناسäästvuse teenistuses

Omanik, toimetaja: Euroopa Komisjon, keskkonna peadirektoraat, 2019

Vastutuse välistamine: käesolev vahendipakett on komisjoni talituste suunav dokument ja seda ei saa kuidagi sellele institutsioonile siduvaks pidada. Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas dokumendis oleva teabe võimaliku kasutamise eest.